

> Ik stond niet meteen te trappelen toen een collega mij probeerde enthousiast te maken om kwaliteitshout te gaan telen. Er zaten mij behoorlijk wat vastgeroeste ideeën dwars. Ik hanteerde drogredenen als: ‘de bodem is te slecht’, ‘dat verdien je nooit terug’ en ‘dat wordt nooit wat met die eiken bij ons’. Na lang aandringen ben ik me er toch in gaan verdiepen en tot mijn eigen verrassing was ik snel enthousiast. Alle bezwaren die ik had verdwenen als sneeuw voor de zon. Inmiddels werken mijn collega's en ik al weer vijf jaar met kwaliteitsbomen en hebben we binnen onze beheren bijna 3.000 kwaliteitsbomen opgesnoeid met een totale lengte kwaliteitshout van ruim 25 kilometer. Op termijn leveren deze bomen minimaal 8.000 kubieke meter kwaliteits-hout op.

Eenvoudig

Het werken met kwaliteitshout is eenvoudig. Iedere bosbeheerder kan het. Bij het selecteren van een kwaliteitsboom moet je op een aantal voor de hand liggende zaken letten. De ideale kwaliteitsboom is recht, staat niet scheef, is fijnbetakt, heeft een grote vitale kroon, is onbeschadigd, is op borsthoogte een centimeter of 10 dik, is van een waardevolle soort en heeft geen draaigroei, bulten, scheuren of andere gebreken. De ideale kwaliteitsboom wordt echter maar zelden gevonden. Al snel moeten aan een of enkele gewenste kenmerken concessies worden gedaan. Dat hindert niet, want op de veilingen voor kwaliteits-hout liggen ook zelden stammen die geen enkel gebrek vertonen. De prijs wordt mede bepaald door het aantal gebreken dat de stam heeft. Met de kennis van de kwaliteitskenmerken is het selecteren van kwaliteitsbomen niet anders dan het selecteren van toekomstbomen met een paar nuanceverschillen. De belangrijkste zijn:

- een beetje eerder selecteren dan op het klas-sieke omslagpunt;
- een beetje kritischer op de kwaliteit zijn;
- bij dunning wat steviger vrijstellen;
- zorgen dat direct na selectie en vrijstellen de gewenste stamlengte takvrij is. Want één voor-waarde voor kwaliteitshout is dat het noestvrij is.

Selecteren en vastleggen

Of het nu de blesser is die een kwaliteitsboom tegenkomt, of de beheerder die tijdens de opname voor het werkplan de opstanden doorkruist, de kwaliteitsboom kan het beste direct gemarkeerd worden. Wij markeren de kwaliteitsbomen met een dubbele blauwe band op borsthoogte. Anderen gebruiken wit, de blesser moet daarvoor een kleur extra met zich meedragen. De gemarkeerde boom wordt meteen tot 2,5 meter opgesnoeid, de GPS-coördinaten en andere kenmerken vastge-legd. Het vastleggen van de bomen is van groot

foto Stara Natuur en Buitengebied

belang! Maar al te vaak treffen we in potentieel waardevolle opstanden tot 2 meter opgesnoeide bomen aan, waar vervolgens nooit meer iemand naar omgekeken heeft. De eerste investering is tevergeefs als die geen opvolging krijgt. En ga er maar gerust vanuit dat wat niet vastligt, in de hec-tiek van de dag, geen opvolging krijgt.

Na menige hoofdbreken over het vastleggen van kwaliteitsbomen, hebben we besloten om een systeem te bouwen waarin kwaliteitsbomen eenvoudig kunnen worden vastgelegd en beheerd:

- kwaliteitsboom.nl. Het is een GIS-systeem zonder dat daar dure GIS-programmatuur voor nodig is.
- Het is een laagdrempelig systeem dat iedereen kan gebruiken. Zo kan iedereen aan de slag met de
- productie van kwaliteitshout! Het heeft flink wat moeite gekost, maar kwaliteitsboom.nl is binnen enkele weken voor iedereen beschikbaar. Het is een uniek systeem waarin:

- Bomen kunnen worden ingemeten
- Boomgegevens kunnen worden vastgelegd en geüpdatet
- Prognoses kunnen worden gemaakt op basis van de geconstateerde groei binnen het object
- Boomrapporten kunnen worden gemaakt
- Objectrapporten kunnen worden gemaakt
- Gewaarschuwd wordt als een boom gesnoeid dient te worden
- Kaarten kunnen worden gegenereerd.

Er zijn ook andere systemen om vast te leggen welke bomen daadwerkelijk kwaliteitshout zijn. De bomen kunnen ook vastgelegd worden in Arc-Gis online, maar niet iedere beseigenaar heeft daar de beschikking over. Daarnaast biedt Probos al jarenlang de mogelijkheid opgesnoeide opstan-den te laten certificeren. Met dat certificaat in de hand heeft de verkoper een extra instrument in handen om de potentiële koper te overtuigen van de kwaliteit van het hout.

Snoeien

Er zijn natuurlijk soorten zoals beuk en esdoorn die zonder hulp prachtige takvrije stamstukken kunnen krijgen, maar de meeste bomen moeten een handje geholpen worden. Daarmee starten we al bij het selecteren. Op dat moment wordt de boom tot 2,5 meter opgesnoeid. Afhankelijk van de diameter van de boom zal de snoeiploeg langskomen om de bomen verder op te snoeien. Dat kan in fases, maar het liefst komen we maar één keer langs om te snoeien. Dat scheelt immers kosten. Toch kan het voorkomen dat we een boom eerst tot 6 meter opsnoeien en een aantal jaar later alsnog tot 9 meter. Zolang de verwachte opbrengsten de kosten dekken is dat een verstan-dige beslissing.

Het snoeien doen we haast zonder uitzondering met een driedelige ladderset. Onze proeven met de stokzaag leerden ons dat dit voor grotere aantallen ergonomisch niet te doen is. Daarnaast wordt de gewenste lengte niet gehaald en is het bij hoger snoeien steeds moeilijker om netjes te werken, met kapstukken en stambeschadigingen tot gevolg.

Er wordt veel gesproken over de gewenste snoei hoogte. Voor QD-bomen wordt een hoogte van 6 meter aangehouden. Onze ervaring is dat de gewenste lengte van het stamstuk kwaliteitshout door de boom zelf wordt bepaald. Een prachtige eik met een dikke zijtak op 5 meter wordt tot aan die tak opgesnoeid en het is natuurlijk zonde om een douglas die tot 10 takdood is maar tot 6 meter op te snoeien. De extra 4 meter levert later minimaal een extra kuub kwaliteitshout op. Het is bovendien een misverstand dat het snoeien van de laatste meters duurer is dan de meters die daar onder zitten.

Leuk

Het werken met kwaliteitsbomen is bovenal leuk. Het geeft meer inhoud aan het vak van bosbe-heerder. Voor ons is dit het maximaliseren van de productie van een fantastisch eindproduct zonder concessies te doen aan de andere bosfuncties. Het is kansen zien en benutten. Het is mooi om een min of meer mislukte opstand douglas in te gaan die door een te ruime stand bijna stuk voor stuk te dikke takken ontwikkelen, en even later te constateren dat er toch 35 bomen tot kwaliteits-bomen kunnen worden omgedoopt door ze op te snoeien. Geweldig toch om decennia lang niet over verjonging na te hoeven denken, maar prach-tige bomen snel dik te zien worden? Je hebt echt eer van je werk als je met kwaliteitsbomen werkt!

Het werken met kwaliteitsbomen is ook een goede manier om te verjongen zonder zelfs maar groepen te hoeven kappen. Het is een belangrijke sleutel in de overstap naar het uitkapbos. Er is bijna geen oude opstand waar in de onderetage geen pareltjes staan die geselecteerd, opgesnoeid en vrijgesteld kunnen worden. We zien in de bossen die wij beheren bijvoorbeeld steeds meer eikjes staan die onder scherm een prachtige

doorgaande spil ontwikkelen en met wat zorg de nieuwe bosgeneratie met kwaliteit kunnen vorm-en. Eerlijk gezegd gaven we die bomen vroeger de term kansloos of brandhout en noemden we ze oneerbiedig ‘appelbomen’.

Rendabel

Ik heb geen twijfel of het opsnoeien voor de pro-ductie van kwaliteitshout rendabel is, zelfs als je met rente rekent. We hebben daar uitgebreid aan gerekend met voorzichtige aannames. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om bijgroei, uitval, eindpro-duct en houtprijs. Voor dat laatste hebben we bij-voorbeeld nooit inflatie gerekend. Als je dat wel doet dan is een houtprijs in 2018 van € 350,00 per kuub voor bijvoorbeeld noestvrije douglas bij een normale inflatie van 2% over 50 jaar zo'n € 940,00 waard. Het alternatief is een prijs van € 70,00 per kuub voor douglas met noesten in 2018, die na 50 jaar € 170,00 waard wordt. Het verschil tussen die twee groeit dus nog eens aanzienlijk.<

Erik van der Staak
erik@starobv.nl

Klimaatverandering en bosbeheer Met een nieuwe generatie bos, vitaal de toekomst in

Middagprogramma voorjaars ALV op 5 april 2019

Aansluitend aan de ALV organiseren de activitei-tencommissie en de studiekering van de KNBV een bijeenkomst waarin wordt ingegaan op klimaat-verandering en het bos van de toekomst. De middag wordt mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de VBNE uit de klimaatveloppe klimaatslim bosbeheer, ook niet KNBV-leden zijn van harte welkom.

Programma

- 12.00 Lunch
- 13.00 *Introductie thema & inleiding*
Dagvoorzitter Arno Willems, Studiekering KNBV
- 13.15 *Veranderende bosesystemen: aanpassen gaat niet vanzelf*
Henk Siepel (Radboud Universiteit)
- 14.00 *Klimaatverandering en gevolgen voor boomsoorten*
Jan den Ouden (WUR)
- 14.45 *Introductie excursieobject*
Sander Wijdevan (Staatsbosbeheer)
- 15.00 Excursie revitalisatieproject Grove Den-nenopstanden
- 16.30 Afsluiting met een drankje

Locatie: De Lierderhoeve
Spoekweg 49, 7361 TM Beekbergen

Deelname is gratis na aanmelding voor 30 maart via: administratie@knbv.nl. Bij opgave graag aan-geven of u gebruik wilt maken van de (vegetari-sche) lunch (kosten lunch €17,50 voor niet KNBV leden).

Piepende pensionado's

Als de afzender van een ingezonden brief of van een artikel een oud-zusenmezo of voormalig-ditenmedat is, wees dan als lezer op uw hoede.

Staatsbosbeheer is de laatste tijd de lul. De verwijten van kaalslagen zijn niet van de lucht, recent is daar het woord roofofbouw bijgekomen. Niet van wandelaars of zo, nee van gepensioneerd managers van Staatsbosbeheer en van het Kroondomein. Critici kijken vaak niet met hun ogen, maar met hun overtuiging. En dan sluipt er makkelijk verzuring in. Zeker, je kan naar plekken gaan in het Staatsbos waar het er de laatste jaren stevig aan toe is gegaan; in de periode daarvoor was er heel weinig aan verjonging gewerkt, men spreekt van een inhaalslag. Ook ik vind dat de verjongingskap op sommige plekken veel genuanceerder had gekund: kleinere oppervlaktes, behoud van meer schermbomen en beperkte bodembewerking. De huidige Staatsbosbeheervoormannen willen dat ook: ook naar hun smaak is “op sommige plekken de uitvoering van de verjonging te fors geweest”.

Roofbouw is het structureel en gedurende langere tijd bossen leegkappen en bos niet de kans geven zich te herstellen. Daar is hier natuurlijk geen sprake van. Er staat momenteel meer hout in het Nederlandse bos dan ooit tevoren. De afgelopen halve eeuw is het bos ecologisch rijker en evident mooier geworden, deels doordat het ouder werd, maar zeker ook door gericht beheer. Als het Nederlandse bos je echt ter harte gaat, is er meer aanleiding om je af te zetten tegen de ontbossing die op veel plekken plaats vond en nog steeds vindt. Ontbossing ten gunste van korte vegetaties, zoals heidevelden. Juist van oud-managers had ik meer overzicht verwacht. In oppervlakte stellen de recente verjongingskappen weinig voor, het gaat over hoogstens enkele procenten van het Nederlandse bos. Voor de continuïteit is verjonging een goede zaak. Om een oude, alom gerespecteerde bosman (1929) aan te halen: ‘Een mooie kapvlakte is niet lelijk’. Overigens zijn er in de recente Nederlandse bosgeschiedenis nergens grotere kapvlaktes gemaakt als op het Kroondomein. Die bossen hebben zich inmiddels prima hersteld en ontwikkelen zich goed.

Simon Klingen (1948)

